

Joggyakorlat

PÁPAI-TARR ÁGNES*

Büntetés kiszabás a gyakorlatban: Ittas vezetések szankciókiszabási gyakorlata egy aktakutatás eredményei alapján

*Imposing Punishments in Practice: The Practice of Imposing Sentences
on Drink Driving Based on File Research*

ABSZTRAKT

Büntetés kiszabás átfogó vizsgálatát célzó kutatás egyik nagyobb részeként a közlekedési bűncselekmények közül az ittas vezetések szankciókiszabási gyakorlatát vizsgáltam a Debreceni Törvényszék illetékességi területén található járásbíróóságokon. A kutatás egyik kiemelt célja az volt, hogy információt gyűjtsék arról, hogy az egyszerűbb megítélésű, tömegesen előforduló bűncselekmények esetén hogyan alakul a büntetés kiszabási gyakorlat. Másrészt célkitűzés volt az is, hogy megvizsgáljam, az elkövető személyével/személyiségével kapcsolatos büntetés kiszabási tényezőket milyen részletességgel tárják fel a bíróságok, s ezeket az információkat mennyiben tudja a bíró az egyéniesített büntetés kiszabás szolgálatába állítani. Tanulmányomban ennek az aktakutatásnak az eredményeit ismertetem, figyelemmel elsősorban az egyes szankciónemek büntetés kiszabási tapasztalataira.

Kulcsszavak: büntetés kiszabás, járművezetés ittas állapotban, járművezetéstől eltiltás, pénz-büntetés, közérdekű munka

ABSTRACT

I researched the practice of imposing punishments on drink driving in the area of authority of the Court of Debrecen, as a major part of a comprehensive study of the imposition of sentences. The main aim of the research was to collect data about the imposition practice regarding offences which are committed en masse, and result in uncomplicated judgements. Another aim was to study how detailed was the exploration of the factors concerning the personality of the offender, and to what extent the judge could take into account such information during the individualised imposition process. This study describes the results of the file research, primarily focusing on the observations regarding the imposition of certain types of sanctions.

Keywords: imposition of punishments, drink driving, driving disqualification, fine, community service work

* Dr. Pápai-Tarr Ágnes, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék, e-mail: papai-tarr.agnes@law.unideb.hu. A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Elméleti büntetőjogásként gyakran tapasztaljuk, hogy sok esetben elfogult a kutató azzal a témával kapcsolatban, amit éveken keresztül vizsgál. Jómagam így vagyok ezzel a büntetés-kiszabás kérdéseit illetően, hiszen az utóbbi években rengeteg időt töltöttem hiteles adatok gyűjtésével, ami a büntetés-kiszabás elméleti és gyakorlati kérdéseinek jobb megismeréséhez elengedhetetlen. Korábban a büntetés-kiszabás számos rész-kérdésével foglalkoztam már, s most egy számomra teljesen új és egyben izgalmas terepre tévedtem. Törlesztve a büntetőjog-tudomány abbéli tartozásait és hiányosságait is, hogy az elméleti szakemberek sok esetben kevésbé gyakorlatias szemszögből közelítenek egy-egy jogintézményhez, aktakutatást végeztem.

Az elmúlt hónapokban a büntetés-kiszabás átfogó vizsgálatát célzó kutatás egyik nagyobb, meghatározó részeként a közlekedési bűncselekmények közül az ittas vezetések szankciókiszabási gyakorlatát vizsgáltam a Debreceni Törvényszék illetékeségi területén található járásbíróóságokon. A kutatás egyik kiemelt célja az volt, hogy információt gyűjtssek arról, hogy az egyszerűbb megítélésű, tömegesen előforduló bűncselekmények esetén hogyan alakul a büntetés-kiszabási gyakorlat, és megpróbáljam az eredményekből levonni a megfelelő tanulságokat. Másrészt célkitűzés volt az is, hogy megvizsgáljam, az elkövető személyével/személyiségével kapcsolatos büntetés-kiszabási tényezőket milyen részletességgel tárják fel a bíróságok. Meggyőződésem ugyanis, hogy a büntetés-kiszabás még a csekélyebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén sem lehet automatizált folyamat a bíróról.

Az ittas vezetések, mint azonos tárgyi súlyú, tömegesen előforduló bűncselekmények büntetés-kiszabási gyakorlatának vizsgálata, több szempontból is izgalmas feladatnak ígérkezett. Olyan bűncselekményi csoportról van szó, melynek a szankciókiszabási gyakorlata az utóbbi években feltehetően szigorodott, hiszen az új Btk. hatálybalépése óta a bíróságoknak mérlegelést nem tűrően, kötelezően ki kell szabni a járművezetéstől eltiltás büntetést, s ettől kizárólag különös méltánylást érdemlő helyzetben térhetnek el.¹ A szigorodó szabályok ellenére és annak dacára, hogy az össz-bűnözés kifejezetten csökkenő tendenciát mutat hazánkban,² az ittas vezetések száma az utóbbi időben is évről-évre, enyhe mértékben ugyan, de folyamatosan emelkedik.³ Ez a tény természetesen megkérdőjelezi a „kemény kéz” büntetőpolitikájának hatékonyságát is. Ezek ismeretében még izgalmasabbnak tűnik a tényleges büntetés-kiszabási gyakorlat feltárása és elemzése, akkor is, ha ez csupán egy szűkebb földrajzi területre koncentrál.

¹ Btk. 55. § (2) bekezdés. Ezt a szakma heves tiltakozása ellenére, a jogalkotó és a jogalkalmazó között a büntetés-kiszabásban hagyományosan megjelenő munkamegosztást súlyosan megsértve vezette be a jogalkotó, egy kiskaput hagyva csupán a jogalkalmazó részére, nevezetesen a különös méltánylást érdemlő helyzetek kidolgozásának lehetőségét. Lásd Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. *Magyar Jog*, 2013/9, 532.

² 2012 óta a regisztrált bűncselekmények szám szerinti csökkenése tapasztalható. 2012-ben még 472 236 volt az összes regisztrált bűncselekmény, 2019-ben pedig már csak 165.648. Lásd: *Tájékoztató a 2019. évi bűnözésről*. 12. http://ugysegseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2019_evi_bunozesrol.pdf (2020. 11. 20.).

³ 2012-ben még 7.090, 2019-ben 14.564 volt az ittas vezetések száma. Érdemes megjegyezni, hogy az új Btk. jogszabályváltozása szintén hozzájárult a statisztikai adatok szám szerinti emelkedéséhez, hiszen a korábban még jó eséllyel szabálysértésként elbírált ügyek is vétségnek minősülnek az új szabályok alapján. Ezt hozzászámítva is tapasztalható azonban egy folyamatosan növekvő tendencia egészen 2018-ig, amikor is 16.673 volt az ittas vezetések száma, ehhez képest a 2019-es adatok már némi visszaesést jelentenek. Az adatokat illetően lásd: *Tájékoztató a 2019. évi bűnözésről*, i. m., 19.

A kutatás során összesen 209 ittas vezetés aktáját vizsgáltam meg. Ezek mindegyike közúton, gépi meghajtású járművel elkövetett ittas vezetés volt, többnyire a bűncselekmény immateriális alakzatát megvalósítva, míg néhány esetben az ittas vezető balesetet is okozott és a bűncselekmény minősített esetét állapították meg vele szemben. Az aktakutatás során igyekeztem feltárni, hogy van-e különbség a büntetékiszabási gyakorlatban, ha az ügyet írásban bírálják el, vagy szóban, tárgyalás tartásával. A 209-ből összesen 138 olyan ügyet találtam, melyet írásban bonyolítottak le, ezekben büntetővégzést hozott a bíróság. Összesen 46 esetben került sor a büntetővégzés után tárgyalás tartására. Az utóbbihoz még 17 előkészítő ülésen lezárt ügy csatlakozik, 46 ügyben bíróság elé állítás lefolytatására került sor, míg 8 esetben hagyományos tárgyalást tartott a bíróság, így összesen 117 a terhelt személyes jelenlétével zajló, „kvázi tárgyalással” lezárt ügyet tekintettem át. Jelen tanulmány ennek az aktakutatásnak a szankciókiszabási tapasztalatait tartalmazza, ami már magában is számos tanulságot tartogat.

1. Az ittas vezetések miatt kiszabott szankciók

Az előzetes feltételezésem természetesen az volt, hogy ebben a bűncselekményi csoportban, az azonos minősítés és a közel azonos tárgyi súly miatt, egy meglehetősen homogén büntetékiszabási gyakorlatot fogok találni. Az alábbi táblázat az összes vizsgált esetben kiszabott szankciót tartalmazza.

1. táblázat. Ittas vezetés miatt kiszabott szankciók – esetszám (db)

Szabadságvesztés	20
Elzárás	4
Közérdekű munka	13
Pénzbüntetés	168
Járművezetéstől eltiltás önállóan	2
Szabadságvesztés és pénzbüntetés	1
Közérdekű munka és pénzbüntetés	1
Összesen	209

Ittas járművezetések miatt a vizsgált ügyekben szabadságvesztés kiszabására összesen 20 esetben került sor, s a szintén személyi szabadság elvonásával járó elzárást 4 esetben alkalmazta a bíróság. Az ittas vezetések 11,48%-ában tehát valamilyen, személyi szabadság elvonásával járó szankciót szabtak ki. Ittas járművezetés miatt közérdekű munka büntetést meglehetősen ritkán szabtak ki a bíróságok, erre összesen 14 alkalommal került sor, ami az esetek 6%-át jelenti. Ezekkel az adatokkal a közérdekű munka, mint alternatív szankció lényegesen elmarad az összes kiszabott közérdekű munka büntetés országos átlagához képest.⁴ Egyértelműen

⁴ Az összes kiszabott büntetés 17–18%-a közérdekű munka. Lásd: *A büntetőbíróság előtti ügyész tevékenység főbb adatai 2019*, 59–60. http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/LFIIGA_243_11_2020_melle%CC%81klet1.pdf (2020. 11. 22.)

kijelenthetjük, hogy a Debreceni Törvényszék illetékességi területén az ittas vezetések fő büntetési neme a pénzbüntetés, hiszen azt összesen 168 esetben szabta ki önállóan a bíróság, ami az ügyek 80%-át jelenti. Viszonylag csekély azoknak az ügyeknek a száma, ahol a járművezetéstől eltiltást nem számítva, több büntetési nemet is kiszabtak. Egy esetben szabtak ki közérdekű munkát és a pénzbüntetést együttesen, s egy esetben a szabadságvesztés mellett pénzbüntetést szabtak ki. Egyedül a Püspökladányi Járásbíróság gyakorlatában találok két olyan esetet, amikor ittas vezetés miatt kizárólag járművezetéstől eltiltást állapítottak meg.⁵ Figyelemre méltó és akár más bíróságok által is követendő ez a gyakorlat, mivel elképzelhető olyan elkövetői kör, akikkel szemben szükségtelen más szankció kiszabása, s a büntetési célt a járművezetéstől eltiltás már önmagában is teljesíti. A járművezetéstől eltiltás ennél a bűncselekményi csoportnál kizárólag különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető.⁶ Erre tekintettel a 209 ügyből csupán egyetlen olyan esettel találok meg, amelyben a bíróság a járművezetéstől eltiltást különös méltánylást érdemlő okra hivatkozva ténylegesen mellőzte,⁷ a többi 208 esetben a járművezetéstől eltiltást mindegyik esetben kiszabták.

2. Szabadságvesztés és elzárás

2. táblázat. Szabadságvesztés mértéke – esetszám (db)

3–6 hónap	8
7–12 hónap	7
1–2 év	4
2 éven túl	1
Összesen	20

Ittas vezetés miatt összesen 20 alkalommal, mintegy az ügyek 9,5%-ában került sor szabadságvesztés kiszabására. Ebből nyolcszor a Hajdúszoboszlói, hat alkalommal a Debreceni, kétszer a Berettyóújfalui, háromszor a Püspökladányi és egyszer a Hajdúböszörményi Járásbíróság szabott ki szabadságvesztést. 12 esetben tárgyaláson, míg 8 alkalommal büntetővégzésben szabott ki szabadságvesztést a bíróság. A kiszabott szabadságvesztések közül nagy arányban, összesen 17 esetben élt a bíróság a végrehajtás felfüggesztésének lehetőségével, és csupán három esetben volt végrehajtandó a kiszabott szabadságvesztés. Ebben az ügycsoportban tehát azt tapasztalhatjuk, hogy a büntetőjog alapelveiből kiindulva, a bíróság csak végső eszközként alkalmazza a szabadságvesztés büntetést. *Viski László*, a közlekedési büntetőjog kiemelkedő szakértője szerint a közlekedési magatartás szank-

⁵ Püspökladányi Járásbíróság Bpk.99/2019., Püspökladányi Járásbíróság Bpk. 9/2019.

⁶ Btk. 55. § (2) bekezdés.

⁷ Berettyóújfalui 3. B. 88/2019. Ebben az ügyben a rákos beteg férfi elkövetővel szemben különös méltánylást érdemlő esetre hivatkozva történik a járművezetéstől eltiltás mellőzése, úgy, hogy korábban büntetővégzésben 1 év 2 hónap eltiltást szabott ki a bíróság, s az ügyész kérte a tárgyalás tartását, hogy az eltiltást mellőzze a bíróság.

ciókkal befolyásolható, de súlyos büntetést ott indokolt kilátásba helyezni, ahol az adott bűncselekménytípus morális, társadalmi elítélése is lehetőleg már adott.⁸ Erre kizárólag vagy az elkövető személyére és személyi társadalomra veszélyességére tekintettel, vagy az ügy kiemelkedő tárgyi súlyára, vagy mindkettőre figyelemmel kerülhet sor. Ami az elkövetők személyi társadalomra veszélyességét illeti, 17 elkövető büntetett előéletű volt, több esetben többszörösen büntetett,⁹ és több esetben már ittas vezetés miatt, akár több ízben is elítélték korábban.¹⁰ Ezekben az ügyekben tehát a fokozatosság elvére tekintettel is érthető a szigorúbb szankció kiválasztása, hiszen amennyiben az enyhébb szankció, mint a pénzbüntetés vagy közérdekű munka korábban nem érte el a célját, akkor a szabadságvesztés kiszabása elkerülhetetlennek tűnik.

Azokban az esetekben, melyeknél az elkövető büntetlen előéletű volt, elsősorban a cselekmény tárgyi súlya indokolta a szabadságvesztés kiszabását. Erre egy esetben maradandó fogyatékossgot okozó ittas járművezetés miatt került sor,¹¹ míg egy másik esetben az elkövető vezetői engedéllyel sem rendelkezett és ittasan balesetet okozott.¹² A harmadik esetben egy nagyon érdekes büntetés-kiszabási helyzet merült fel, hiszen az elkövető büntetlen előéletű volt, de személyi körülményeire tekintettel sem a pénzbüntetés, sem a közérdekű munka kiszabása nem tűnt jó megoldásnak.¹³ Előnyugdíjas elkövetőről volt szó, aki mindössze 54 000 Ft havi jövedelemmel rendelkezett, vagyontalan, ráadásul rákbeteg, akit szájüregi daganattal műtöttek, így teljesen érthető módon sem pénzbüntetés, sem közérdekű munkát nem akart a bíróság vele szemben kiszabni. Természetesen a vádlott személyi körülményeire tekintettel a személyi szabadságától történő tényleges megfosztás, vagyis az elzárás kiszabása sem jöhetett szóba, így csak a legszigorúbb büntetési nem kiszabása tűnt a terhelt szempontjából elfogadható megoldásnak. Az ügy nagyon jól példázza azt, hogy bizonyos esetekben az igazságos szankció kiválasztása a józanész alapján történik, a büntetés-kiszabás általános, elméleti szabályait teljesen felülírva. A büntetlen és kifogástalan közlekedési előélettel rendelkező, ráadásul súlyosan beteg elkövetővel szemben, amikor az ittas vezetés következményeként senki nem sérült meg, és ráadásul még az ügyészség is pénzbüntetés kiszabását indítványozta, a büntetés-kiszabás elvei alapján egyértelműen eltúlzottnak tűnik szabadságvesztés büntetés kiszabása. A vádlott valójában mégis így járt jobban. Ez az eset egyértelműen megkérdőjelezi a felfüggesztett szabadságvesztés valódi helyét és főleg hatékonyságát a szankciórendszerben, hiszen maga a jogalkalmazó is úgy gondolja, hogy sok esetben kevésbé hátrányos az elkövetőre nézve, mint a közérdekű munka vagy a pénzbüntetés.

⁸ Viski László: *Közlekedési büntetőjog*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1974, 162.

⁹ Hajdúszoboszló 6.B. 17/2018., Debrecen Bpk. 1253/2018., Debrecen Bpk. 716/2018., Püspökladány Bpk.6/2019., Püspökladány Bpk.6/2019., Püspökladány Bpk. 44/2019.

¹⁰ Hajdúszoboszló 6.B. 33/2019., Debrecen Bpk. 492/2018., Debrecen 60.B. 1021/2018., Debrecen Bpk. 492/2018., Hajdúböszörmény B. 130/2019., Berettyóújfalu 2.B. 120/2019.

¹¹ Hajdúszoboszló 6B. 5/2018.

¹² Hajdúszoboszló 6B. 101/2018.

¹³ Hajdúszoboszló 1B. 13/2019.

A 20 kiszabott szabadságvesztésből 5 esetben élt jogorvoslati lehetőséggel a terhelt vagy az ügyész. Ebből két olyan eset van, amely nem a szabadságvesztés büntetést érintette, hiszen az ügyész azért kérte büntetővégzés után tárgyalás tartását, mert a bíróság a büntetővégzésben nem rendelkezett a járművezetéstől eltiltásról,¹⁴ illetve a felfüggesztett szabadságvesztés büntetés-végrehajtási fokozatát helytelenül állapította meg és nem rendelkezett a bűnügyi költségről sem.¹⁵ Ezekon kívül a terhelt két esetben kérte büntetővégzés után tárgyalás tartását, de a tárgyaláson a kiszabott szabadságvesztés tekintetében változás nem történt, vagyis a terhelt szempontjából a tárgyalás eredménytelen maradt. Egy esetben másodfokú eljárásra került sor, ahol megállapították, hogy a terhelt gyengeelméjűsége miatt szakértői vélemény beszerzése szükséges, emiatt pedig új eljárást kellett indítani. Az új eljárás eredményeként a bíró 8 hónap végrehajtandó szabadságvesztés büntetés helyett, 50 napi elzárásra és 120 óra közérdekű munkára ítélte az elkövetőt.¹⁶

3. táblázat. Az elzárás időtartama – esetszám (db)

1–30 nap	0
31–60 nap	2
61–90 nap	2
Összesen	4

Elzárás kiszabására négy ügyben, az esetek 1,9%-ában került sor. Két esetben a Hajdúszoboszlói,¹⁷ további egy-egy esetben pedig a Hajdúböszörményi és Püspökladányi Járásbíróság tárgyaláson szabott ki elzárást.¹⁸ Az elzárásról ugyanaz mondható el, mint a szabadságvesztésről, hogy az elkövető nagyobb társadalomra veszélyessége és a cselekmény nagyobb tárgyi súlya alapozza meg a szigorúbb büntetési nem szükségességét. Elzárás kiszabására minden esetben büntetett előéletű vádlott esetében került sor, három esetben ráadásul ittas vezetés miatt volt korábban többször is büntetve a terhelt.¹⁹ A vádlottak közül kettő alkoholistá volt, egy közülük „hangulatjavító” szereket szedett, és elmeorvosszakértő meghallgatására is szükség volt. Ezen kívül egy esetben az befolyásolta a bíróság döntését, hogy igen súlyos alkoholos befolyásoltság alatt vezetett az elkövető,²⁰ egyik esetben pedig vezetői engedéllyel sem rendelkezett,²¹ valamint forgalmas útszakaszon, hosszabb távon történt az ittas vezetés.²²

A vizsgált ügyekben elzárás kiszabása miatt kétszer került sor másodfokú eljárásra. Az egyik esetben az ügyész szabadságvesztés kiszabását indítványozta, míg a

¹⁴ Debrecen Bpk. 716/2018.

¹⁵ Debrecen Bpk. 492/2018.

¹⁶ Hajdúszoboszló B6. 17/2018.

¹⁷ Hajdúszoboszló 6B. 98/2018., Hajdúszoboszló 1B. 50/2018.

¹⁸ Püspökladány B.70/2018., Hajdúböszörmény B.188/2018.

¹⁹ Hajdúszoboszló 6B. 98/2018., Hajdúszoboszló 1B.50/2018., Püspökladány B.70/2018.

²⁰ Püspökladány B.70/2018.

²¹ Hajdúszoboszló 1B.50/2018.

²² Hajdúszoboszló 1B.50/2018.

másik esetben enyhítésért történt fellebbezés. A fellebbezés mindkét esetben sikertelen volt, és a Debreceni Törvényszék az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

3. Közérdekű munka

4. táblázat. Közérdekű munka mértéke – esetszám (db)

48–100 óra	1
101–150 óra	7
151–200 óra	1
201–250 óra	2
251–312 óra	3
Összesen	14

Nem mondhatni, hogy a közérdekű munka az ittas vezetések tipikus szankcióneme lenne a Debreceni Törvényszék területén, annak ellenére sem, hogy az elkövetői kör meglehetősen heterogén, akár az iskolai végzettséget, akár a munkahelyi adatokat vizsgáljuk. Sok esetben az ittas vezetés elkövetője rendelkezik munkahellyel²³ és feltételezhetően a megfelelő munkamorállal is.

Elgondolkodtató, hogy az ittas járművezetés miatt közérdekű munka kiszabására a megvizsgált ügyek mindössze 6%-ában került sor. Ehhez fontos adalék, hogy Magyarországon 2018-ban az összes kiszabott büntetés 17–18%-a közérdekű munka volt, így a Törvényszék területén ez a bűncselekménytípus, ami a kiszabott közérdekű munkát illeti, az országos átlagon lényegesen alul teljesít. A 14 kiszabott közérdekű munkából 5 esetben a Püspökladányi Járásbíróság alkalmazta ezt a büntetési nemet, ami meglehetősen arányosnak tekinthető, különösen akkor, ha hozzátesszük, hogy Püspökladányban összesen 13 ügyet vizsgáltunk. Ehhez képest a Debreceni Járásbíróságon megvizsgált összesen 98 ügyből mindössze 3 esetben szabott ki bíróság közérdekű munkát. Tizenegy esetben büntetővégzésben került sor a közérdekű munka kiszabására, tehát kifejezetten úgy, hogy a bíró egyáltalán nem találkozott a terhelttel, s három ügyben jelent meg a terhelt személyesen a bíróság előtt.

Tekintettel a közérdekű munka büntetésnek ennél az ügycsoportnál történő csekély alkalmazási gyakoriságára, nem lenne ildomos messzemenő következtetéseket levonni erről a szankciónemről. Azonban az utóbbi időben igen értékes, átfogó kutatási eredmények²⁴ és gyakorlati tapasztalatok is rendelkezésünkre állnak a köz-

²³ Az elkövetők 54%-a alkalmazott, 9,5%-a vállalkozó.

²⁴ Lásd SÍPOS Ferenc: *Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban*. HVG ORAC, Budapest, 2019; MOHAI Gabriella: A közérdekű munka büntetés gyakorlata. *Ügyészek Lapja*, 2013/2, 25–45.; CZÉDLI-DEÁK Andrea: A közérdekű munka büntetés kiszabásának és végrehajtásának gyakorlati kérdései. *Jogelméleti Szemle*, 2016/2, 36–48.

érdekű munka büntetés-kiszabási anomáliáiról,²⁵ ezért ezek ismeretében mégis érdekesnek tűnt a rendelkezésemre álló 14 ügyet a már feltárt problémák szempontjából megvizsgálni.

A témával foglalkozó szakemberek szerint a közérdekű munka elsődleges problémája éppen a büntetés-kiszabásban rejlik.²⁶ A legnagyobb gondot az jelenti, hogy már a büntetési nem alkalmazására sem a megfelelő elkövetői körrel szemben kerül sor. A közérdekű munka kiszabásához az alanyi tényezők közül elsősorban az elkövető egészségi állapotára, életvezetésére, valamint képzettségére, munkavégzésére vonatkozó adatok alapos ismerete szükséges. Ezeknek a birtokában ugyanis megelőzhető a feleslegesen kiszabott és aztán szabadságvesztésre változtatott szankciók elszaporodása.

A büntetés-végrehajtási bírói tapasztalat egyértelműen mutatja, hogy a jogerősen kiszabott közérdekű munka büntetésre ítélt személyek 15–20%-a a munkahely kijelölését megelőző munka-alkalmassági vizsgálaton alkalmatlannak minősül bármiféle munkavégzésre.²⁷ Ez többnyire a terhelt egészségi állapotával vagy életvezetésével magyarázható, míg az elítéltek további mintegy 30–40%-a önhibájából nem tölti le a közérdekű munkát. Ez a probléma pedig abból fakad, hogy a bíróság eleve olyan személyekkel szemben szabja ki a közérdekű munkát, akiknél hiányzik ennek a szankciónemnek a sikeres teljesítéséhez szükséges munkamorál. Nehéz elképzelni a közérdekű munka sikeres teljesítését egy olyan elkövető esetében, aki rendezett jogi keretek közötti munkaviszonyban soha nem állt, megélhetését bizonytalan alkalmi munkákból biztosítja, alkoholista, esetleg kábítószerfüggő vagy éppen volt már közérdekű munkára ítéelve, s azt sem teljesítette sikeresen. Sipos Ferenc kutatási eredményei szerint leginkább a büntetlen előéletű, szakmát vagy érettségít szerzett, bejelentett munkaviszonnyal rendelkező elkövetőkkel szemben érdemes a közérdekű munka kiszabása.²⁸

A kutatás során a megvizsgált 14 ügyben sajnos a közérdekű munka kiszabásával kapcsolatos hibák egyértelműen tetten érhetők. A büntetévégzéssel lezárt ügyekben – amikor a bíróságnak arra sincs lehetősége, hogy a terhelttel személyesen találkozzon, és feltegye az ilyenkor szükséges kérdéseket – egyetlen ügyben sem találunk egészségi állapotra vagy életvezetésre utaló bármilyen információt, s egyetlen esetben sem került sor pártfogó felügyelői vélemény beszerzésére. Az elkövető egészségi állapotáról három esetben volt adat, amikor az előkészítő ülésen a terhelt beszámolt arról, hogy gerincsérve van,²⁹ illetve egy esetben a terhelt kóros elmeállapotáról igazságügyi orvosszakértői vélemény állt rendelkezésre.³⁰

²⁵ Mikó Ferenc: A büntetés-végrehajtási bíró szerepe a közérdekű munka végrehajtásában. *Kriminológiai Közlemények* 67, 2011, 92–96.; Pápai-Tarr Ágnes: Öszinte gondolatok a közérdekű munka büntetés-kiszabási anomáliáiról. Interjú Dr. Szolnoki János büntetés-végrehajtási bíróval. <https://kozjavak.hu/oszintegondolatok-kozerdeku-munka-buntetes-kiszabasi-anomaliarol> (2020. 11. 22.).

²⁶ Sipos Ferenc: *Új szabályok, régi gondok a közérdekű munka szabályozásában. Miskolci Jogi Szemle*, 2016/1, 76–78.

²⁷ Pápai-Tarr: i. m., CZÉDLI-DEÁK: i. m., 40–41.

²⁸ Sipos (2019): i. m.

²⁹ Hajdúszoboszló 6. B. 16/2019.

³⁰ Berettyóújfalu Bpk. 171/2019.

Egy ügyben pedig a tárgyaláson derült ki a terheltről, hogy alkoholproblémái miatt kórházi kezelésben is részesült.³¹

A közérdekű munkára ítétekből mindössze négy volt büntetlen, míg tízen büntetett előéletűek voltak. Képzettségüket tekintve érettségivel egyetlen elítélt sem rendelkezett, egy terhelt az általános iskola első osztályát végezte el, hatan az általános iskola 8 osztályát, míg hét terhelt szakmunkás volt. Ami a munkahelyet illeti, öt vádlott nyilatkozott úgy, hogy alkalmazottként dolgozik, egy fő alkalmi munkás, négyüknek nem volt munkahelye, egy tanuló volt, és három esetben nem volt erre a kérdésre vonatkozóan adat az aktában. Sajnálatos módon ebben a tizennégy ügyben is tetten érhető, hogy a közérdekű munka kiszabása fel sem merült azokban az esetekben, ahol az elkövető legalább érettségizett,³² esetleg felsőfokú végzettséggel,³³ munkahellyel és feltehetően egészséges munkamorállal rendelkezett.

4. A pénzbüntetés

Az ittas vezetések esetén a büntetéskiszabási homogenitás, melyet az azonos tárgyi súlyú és azonos minősítésű bűncselekményeknél várunk, a pénzbüntetésben egyértelműen tetten érhető. Az ittas vezetések esetén a leggyakrabban kiszabott büntetési nem a pénzbüntetés. Összesen 168 esetben került sor önálló kiszabására, egy ízben közérdekű munka mellett, míg szintén egyszer szabadságvesztés mellett alkalmazta a bíróság. Így összesen 170 pénzbüntetés kiszabásának gyakorlatát láthatjuk. Ebből 117 alkalommal büntetővégzésben szabott ki pénzbüntetést a bíróság, míg 53 ügyben tárgyaláson került sor az alkalmazására.

Az alábbi táblázat a pénzbüntetések napi tételeinek szám szerinti alakulását mutatja, és kitér a tárgyaláson és a büntetővégzéssel lezárt ügyek eredményeire is. Természetesen reprezentatívabb az eredmény a büntetővégzések esetén, hiszen a tárgyalással lezárt ügyekhez képest, több mint kétszer annyi esetben büntetővégzésben került sor pénzbüntetés kiszabására. Az adatok összehasonlíthatóságát a százalékos arányok teszik lehetővé. Az adatok kizárólag a járásbíróságok által első ízben, jogorvoslat nélkül kiszabott pénzbüntetések eredményeit tartalmazzák.

A kétlépcsős büntetéskiszabásban, ami a napi tételek számának meghatározására vonatkozik, akár már bírói rutinról is beszélhetünk, hiszen azt a bűncselekmény tárgyi súlyára figyelemmel állapítják meg. Nem hiba tehát, hanem inkább elvárt, hogy a közel azonos tárgyi súlyú és közel azonos társadalomra veszélyes bűncselekmények esetén, a bíróság hasonló tételszámot állapítson meg.³⁴ A napi tételek száma tekintetében tehát az azonos tárgyi súlyú bűncselekményeknél kifejezetten homogenitást várunk el a bíróságoktól, természetesen azzal, hogy a napi tételszám

³¹ Debrecen B. 378/2019.

³² A megvizsgált ügyekben szereplő elkövetők 21%-a rendelkezett érettségivel.

³³ A megvizsgált ügyekben az elkövetők több mint 10%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezett.

³⁴ BH 1981.2.43: B. törv. II. 626/1980. A lényegében azonos bűnösségi körülmények mellett, társtettességben elkövetett, azonos súlyú bűncselekmények miatt kiszabott pénzbüntetésnek hozzávetőlegesen azonos számú napi tételét kell megállapítani, az egynapi tétel összegének pedig differenciáltan igazodnia kell az elkövető személyi viszonyaihoz és anyagi helyzetéhez (Btk. 51. §).

helyes megállapítása során nem csak a cselekmény tárgyi súlyát, hanem az általános büntetés kiszabási szempontokat is érvényre kell juttatni, vagyis az elkövető társadalomra veszélyességét, a bűnösség fokát, valamint az egyéb súlyosító és enyhítő körülményeket.³⁵ Tökéletesen egyforma ügyek a valóságban nincsenek, ezért teljesen indokolt, hogy az azonos minősítésű bűncselekmények esetén az általános büntetés kiszabási körülményekre tekintettel mégiscsak legyenek kisebb eltérések és más-más számot állapítson meg a bíróság a napi tételek esetében.

5. táblázat. A pénzbüntetések napi tételeinek szám szerinti alakulása

Pénzbüntetéses esetek	Összesen		Tárgyaláson kiszabott pénzbüntetés		Büntetővégzésel kiszabott pénzbüntetés	
	előfordulás (db)	megoszlás %	előfordulás (db)	megoszlás %	előfordulás (db)	megoszlás %
30–100	31	18,2%	15	28,3%	16	13,7%
101–150	43	25,3%	18	34,0%	25	21,4%
151–200	57	33,5%	7	13,2%	50	42,7%
201–250	18	10,6%	7	13,2%	11	9,4%
251–300	14	8,2%	5	9,4%	9	7,7%
300 felett	7	4,1%	1	1,9%	6	5,1%
Összesen	170	100,0%	53	100,0%	117	100,0%

Ami az ittas vezetés miatt kiszabott összes pénzbüntetést illeti, megállapítható, hogy leggyakrabban, 58,8%-ban 100 és 200 nap között alakul a napi tételek száma. Gyakori a 100 napnál is kevesebb napi tételszám, 18,2%-kal. A legalacsonyabb napi tételszám 50 napi tétel volt két esetben.³⁶ Mindkét esetben bíróság elé állítás során, a Debreceni Járásbíróság szabta ki, egyik esetben egy férfi, míg másik esetben egy női elkövetővel szemben, s mindkettőjükre jellemző volt az ittasság alacsony foka.³⁷ A 300 feletti napi tételszámok az esetek 4,1%-át érintik. Az legmagasabb napi tételszám a 420 napi tétel volt, melyet a Debreceni Járásbíróság büntetővégzésben szabott ki egy olyan elkövetővel szemben, aki büntetett előéletű volt, és más bűncselekmények mellett már ittas vezetés miatt is volt korábban büntetve, és az adott ügyben a véralkohol koncentrációja 1,15 g/l ezrelék értéket mutatott.³⁸ A napi tételszámok tekintetében tehát, ahol a legalacsonyabb 50 nap, a legmagasabb pedig 420 nap, különösen ahhoz képest, hogy azonos minősítésű és közel azonos tárgyi súlyú bűncselekményekről van szó, elég nagy különbség jelentkezik. Összességé-

³⁵ Btk. 80. § (1) bekezdés.

³⁶ Debrecen 60.B.1098/2018, Debrecen 60.B. 1322/2018.

³⁷ 0,27 mg/l, és 0,30 mg/l.

³⁸ Debrecen Bpk. 717/2018. Érdemes azonban megjegyezni, hogy ebben az ügyben tárgyalás tartására került sor a terhelt kérésére, és a bíróság a tárgyaláson 300 napi tétellel mérsékelte a nyilvánvalóan eltúlzott napi tételeknek a számát. Debrecen B. 974/2018.

ben azonban, a pénzbüntetés országos gyakorlatának is megfelelően, a megvizsgált ittas vezetések esetén is látszik, hogy a napi tételek számának meghatározása inkább az alsó határ felé mutat, de a középértéket sem haladja meg jellemzően az esetek nagy részében, hiszen az ügyek 77%-ban a 200 napi tétel alatt kerül sor a büntetés kiszabására.

Amennyiben százalékosan összehasonlítjuk a tárgyaláson kiszabott napi tételek számát, akkor úgy tűnik, mintha a terhelt személyes jelenléte esetén enyhébben ítélné meg a bűncselekmény tárgyi súlyát a bíróság, hiszen a tételszámok 62,2%-át 30 és 150 nap között határozták meg, míg büntetővégzés esetén ez csupán 34,9%. A büntetővégzéses ügyek esetén 42,7%-ban 150 és 200 nap között határozta meg a bíróság a napi tételek számát, míg ez tárgyalás esetén csak az ügyek 13,2%-ára igaz. Ebben az ügycsoportban már igen magasnak mondható 300 napi tételszám feletti ügyeloszlás is úgy alakul, hogy 5,1%-os arányban büntetővégzéssel kerül sor ilyen kiemelkedő tételszám megállapítására, míg ugyanez tárgyaláson csak 1,8 %. Ennek az oka, hogy a tárgyaláson, a személyes jelenléttel az elkövető személyi körülményeinek tisztázására is lehetőség nyílik, így már nemcsak a bűncselekmény tényállásában szereplő tárgyi tényezőket veszi figyelembe a bíróság.

6. táblázat. A pénzbüntetés egynapi tételnek megfelelő összegei

Pénzbüntetéses esetek	Összesen		Tárgyaláson kiszabott pénzbüntetés		Büntetővégzéssel kiszabott pénzbüntetés	
	előfordulás (db)	megoszlás %	előfordulás (db)	megoszlás %	előfordulás (db)	megoszlás %
1.000	57	33,5%	19	35,8%	38	32,5%
1.100	19	11,2%	11	20,8%	8	6,8%
1.200	41	24,1%	9	17,0%	32	27,4%
1.300	15	8,8%	2	3,8%	13	11,1%
1.400	6	3,5%	1	1,9%	5	4,3%
1.500	18	10,6%	4	7,5%	14	12,0%
1.700	1	0,6%	1	1,9%	0	0,0%
2.000	8	4,7%	3	5,7%	5	4,3%
2.400	1	0,6%	1	1,9%	0	0,0%
2.500	2	1,2%	0	0,0%	2	1,7%
3.000	1	0,6%	1	1,9%	0	0,0%
4.000	1	0,6%	1	1,9%	0	0,0%
Összesen	170	100,0%	53	100,0%	117	100,0%

Amíg a bűncselekmények napi tételeinek meghatározásánál a bűncselekmény tárgyi súlyához igazodó arányosságot várunk a bíróságtól, – hiszen azonos minő-

sítésű, közel azonos tárgyi súlyú bűncselekményekről van szó – addig az egynapi tételnek megfelelő összeg meghatározása jóval nagyobb figyelmet igényel, hiszen az minden ügyben más és más, és az elkövetők anyagi viszonyaihoz igazodik.³⁹ Könnyű belátni, mennyire igaza volt *Finkey Ferencnek* akkor, amikor azt írta, hogy a pénz-büntetésnél az „*egyenlő kimérés*” a legnagyobb igazságtalanságot hozná magával.⁴⁰ Az egyéniesített pénzbüntetés kiszabása nem csak megengedi, hanem megköveteli, hogy az ugyanazon tényállást megvalósítók, különböző anyagi helyzetükre tekintettel, teljesen eltérő pénzbüntetést kapjanak. A napi tételes pénzbüntetési rendszert annak idején éppen a súlytalan pénzbüntetések elkerülése érdekében vezették be.⁴¹ Az 1978. évi IV. törvény előtti büntetés kiszabási gyakorlatot ugyanis kifejezetten az jellemezte, hogy a bíróságok csupán a bűncselekmény tárgyi súlyára tekintettel állapították meg a pénzbüntetést, figyelmen kívül hagyva az elkövetők eltérő vagyoni helyzetét.⁴² S mintha ennek a gyakorlatnak a terhes öröksége máig kísértene.

A 6. táblázat a kiszabott egynapi tételnek megfelelő összegeket mutatja. Ittas vezetés esetén az egynapi tételnek megfelelő összeget 1000 és 4000 Ft között határozták meg, s már a 3000, illetve a 4000 forintos napi összeg is kivételesen magasnak számít, a 170 ügyből összesen egy-egy esetben szabták ki. Mindkét esetben női elkövetővel szemben szabott ki ilyen „magas” összeget a Debreceni Járásbíróság, és mindkét ügynek érdekes módon jellemzője, hogy a magasabb napi összeg mellett a napi tételek számát alacsonyabban állapították meg, így nincs számottevő különbség a más ügyekben kiszabott pénzbüntetés tényleges összegéhez képest.⁴³ A 4000 Ft-os napi összeget egy olyan elkövetővel szemben szabták ki, akinek elmondása alapján havi 540 000 Ft a jövedelme, egy 60–70 millió forint értékű ingatlan tulajdonosa, 2 gépkocsival rendelkezik, és osztályvezető főorvosként dolgozik. Az elítélt emellett részletfizetési kedvezményt is kapott.⁴⁴ A másik női elkövető 300 000 Ft havi jövedelemmel rendelkezik, ingatlantulajdonos, hajadon, és kiskorúak tartására sem köteles.⁴⁵

Összességében megállapítható, hogy az ittas vezetések miatt az egynapi tételnek megfelelő összegek 91,7%-át 1000 és 1500 Ft között állapítják meg. A pénzbüntetés kétlépcsős kiszabásának bevezetése idején az egynapi tételnek megfelelő összeg törvényi minimum szerinti meghatározását azokra az elkövetőkre találták ki, akik a legkisebb keresettel rendelkeznek,⁴⁶ esetleg munkanélküliek, alkalmi munkások. Joggal feltételezhetjük, hogy a jogalkotó célja a generális minimum meghatározásával ma is ugyanaz, hogy a leggyengébb anyagi teljesítőképességgel rendelkezők se legyenek kizárva a sok szempontból kedvező pénzbüntetés alkalmazási köréből.

³⁹ BH 1981.2.43

⁴⁰ FINKEY Ferencz: A pénzbüntetés reformja a büntető-novellában. *Jogállam*, 1902/2, 152.

⁴¹ GYÖRGYI Kálmán: *Büntetések és intézkedések*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 237.

⁴² A pénzbüntetés történeti alakulására lásd PÁPAI-TARR Ágnes–SÍPOS Ferenc: A pénzbüntetés fejlődésének hazai mérföldkövei. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019/2. különszám, 315–330.

⁴³ Az egyik ügyben a 3.000 Ft-os összeg mellett 50 napi tételt állapítottak meg, míg másik esetben a 4000 Ft-os összeg mellett 100 napi tételt szabtak ki.

⁴⁴ Debrecen 68 B 345/2019.

⁴⁵ Debrecen 60 B 1322/2018.

⁴⁶ SZABÓ Győző: A pénzbüntetés egy napi tétele összegének meghatározása. *Magyar Jog*, 1981/8, 694.

A kutatás során az elkövetők munkahelyi és iskolai végzettségére vonatkozó adatok, és a feltételezhető jövedelmek nem támasztják alá, hogy az ittas vezetők nagy része a létminimum közelében vagy az alatt él. Másképpen megfogalmazva nehezen képzelhető el, hogy ugyanolyan, de legalábbis közel azonos legyen az anyagi teljesítő képessége egy munkahellyel, jövedelemmel és vagyonnal egyáltalán nem rendelkező, segélyekből élő, esetleg büntetett előéletű személynek, mint annak, aki büntetlen, rendezett családi körülmények között él, szakmunkás vagy érettségivel, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezik, alkalmazott, vagy sikeres vállalkozó. Számos esetet találunk a gyakorlatban, amikor a bevallott jövedelemhez képest irreálisan alacsonynak tűnik az egy napi összeg.⁴⁷ A legalacsonyabb, 1000–1100 Ft körüli napi összeg megállapítása csak abban az esetekben lenne indokolt, ha vagy egyáltalán nem rendelkezik jövedelemmel a terhelt, esetleg munkanélküli, vagy kisnyugdíjas. Kivételesen akad olyan példa is, amikor eltűzöttnek tűnik az egy napi tételnek megfelelő összeg. A havi 68 000 Ft-os jövedelméhez képest, – úgy, hogy a terhelt gépkocsivezető volt és a bűncselekmény elkövetése miatt veszítette el állását is, így jelenleg munkanélküli, tartozása is van és egy kiskorú tartásáról is kell gondoskodnia – eltűzöttnek tűnik az 1500 Ft-os napi összeg.⁴⁸

Az elkövetők valós jövedelmi és vagyoni helyzetének vizsgálata, – ami az esetek nagy részében elengedhetetlen, figyelemmel ebben az ügycsoportban a pénzbüntetés kiszabásának jelentős dominanciájára –, a gyakorlatban meglehetősen sötét képet mutat. A vádlott valós anyagi helyzetének vizsgálata nem kerülhető meg, és nem is elhanyagolható kérdés a büntetőeljárás során. Sajnos az egységes vagyonyilvántartási rendszer hiányában valóban nagyon nehéz, és sokszor több időt vehet, vagy inkább venne igénybe az elkövető valós anyagi helyzetének a feltárása, mint akár az egész büntetőügy felgöngyölítése.⁴⁹ Már korábban is kritikaként fogalmazódott meg a kialakult gyakorlattal szemben, hogy a nyomozó hatóság nem tekinti feladatának a terhelt valós anyagi helyzetének felderítését.⁵⁰ Nem szabad azonban mindent a nyomozóhatóság számlájára írni, hiszen sok esetben az ügyész is javaslatot tesz pénzbüntetés kiszabására az elkövető tisztázatlan, felderítetlen anyagi helyzete ellenére, s a bíróság maga sem firtatja az elkövető jövedelmi, vagyoni helyzetét. Mivel senki nem vizsgálja és ellenőrzi, teljesen logikus az a védői attitűd, hogy a vádlottnak csak igen csekély jövedelmet vagy egyáltalán semmit sem szabad bevallani. Ez pedig egyértelműen hibás gyakorlatot eredményez.

Az esetek nagy részében a terheltek jövedelmi és vagyoni viszonyait mindenféle dokumentum nélkül, pusztán bemondás alapján rögzíti a jogalkalmazó, s még

⁴⁷ Csak példálózóan néhányat említve a sok közül: például havi 250 000 Ft jövedelem mellett 1000, 1100 Ft vagy 1200 Ft a napi összeg: Debrecen B. 1044/2018., Debrecen B 912/2018., Hajdúszoboszló Bpk. 94/2019. Havi 180 000 Ft mellett 1000 Ft a napi összeg, Debrecen 63. B. 1403/2018. Havi 200 000 Ft mellett 1000–1100 Ft a napi összeg: Hajdúszoboszló 6. Bpk. 47/2019., Hajdúszoboszló 6. Bpk. 68/2019., Debrecen B. 378/2019., Havi 270 000 mellett 1200 Ft a napi összeg Debrecen 65. B 1013/2018. Havi 400 000 Ft mellett 1300 Ft a napi összeg Berettyóújfalu Bpk. 175/2019. Havi 700 000 jövedelem mellett 2000 Ft a napi összeg Hajdúszoboszló 10. Bpk. 104/2018. stb.

⁴⁸ Debrecen Bpk. 71/2019.

⁴⁹ BALOGH Ágnes–TÓTH Mihály: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* Osiris, Budapest, 2015, 320.

⁵⁰ Lásd FÁZSI László: Alaposabb felderítés=realisabb büntetés. *Belügyi Szemle*, 2005/2, 105–106.; FÁZSI László: Az enyhébb elbírálás kérdésének dilemmái. *Magyar Jog*, 2017/5, 260.

azokban az esetekben, amikor a terheltnek ismert munkahelye van, sem jellemző a munkahelyi jövedelemigazolás csatolása. Néhány esetben viszont olyan nyugdíjas elkövetők csatolnak a nyugdíj összegéről igazolást, akik esetében a hatóságok részéről ez hivatalból is könnyen vizsgálható lenne. A vizsgált ügyek között volt olyan is, amikor a bíróság ismeretlen jövedelmi és vagyoni helyzet esetén is minden gond nélkül szabott ki pénzbüntetést.⁵¹ Ez utóbbi esetekben a jövedelmi és vagyoni helyzet tisztázatlansága miatt, az egynapi tételnek megfelelő összeget egységesen 1000 Ft-ban határozták meg.⁵²

A pénzbüntetés egyik fontos kérdése a részletfizetési kedvezmény. A Btk. úgy rendelkezik, hogy legfeljebb két évre havi részletfizetési kedvezmény adható az elkövetőnek, amennyiben vagyoni, jövedelmi viszonyaira tekintettel ez indokolt.⁵³ Ennek a rendelkezésnek a célja, hogy a rossz, illetve rosszabb anyagi körülmények közt élők se legyenek automatikusan kizárva a pénzbüntetés kiszabásának lehetőségéből. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a bíróságok 105 esetben éltek a részletfizetési kedvezménnyel,⁵⁴ ami a kiszabott pénzbüntetések 61,7%-át jelenti. Sok esetben azonban úgy tűnt, hogy a bíróságok meglehetősen kiterjesztően értelmezik a Btk. részletfizetésre vonatkozó szabályait, hiszen sokszor nem kifejezetten az elkövető rossz anyagi körülményei, hanem önmagában és sokkal inkább a pénzbüntetés magasabb összege indokolta a részletfizetés megadását.

5. Járművezetéstől eltiltás

Az ittas vezetések magától értetődő szankciója a járművezetéstől eltiltás.⁵⁵ Az új Btk. hatálybalépése óta az ittas járművezetés esetén kötelezővé vált a kiszabása, s a bíróság ettől csak különös méltánylást érdemlő esetben tekinthet el.⁵⁶ A járművezetéstől eltiltás kötelező előírásának jogpolitikai indoka az volt, hogy hatékonyabb fellépést tegyen lehetővé a nagy számban előforduló ittas, és egyre nagyobb számú bódult állapotban elkövető járművezetővel szemben.⁵⁷ A különös méltánylást érdemlő esetek kidolgozása a bíróságok feladata lenne, de a megvizsgált esetek alapján megállapíthatjuk, hogy ennek a gyakorlatnak a kidolgozására a Debreceni Törvényszék területén egyelőre nem került sor. A 209 ügyből 208-szor az eltiltást alkalmazták, s a fennmaradó egy esetben is eredetileg büntetővégzésben a bíróság kiszabta az eltiltást, s a különös méltánylást érdemlő helyzetet végül csak tárgyaláson állapí-

⁵¹ Debrecen, 65 B. 1014/2018, Hajdúböszörmény Bpk. 139/2019., Debrecen Bpk. 652/2018., Debrecen Bpk. 1220/2019., Debrecen Bpk. 47/2019., Debrecen Bpk. 421/2018., Debrecen Bpk. 288/2019.

⁵² Például a felsőfokú végzettséggel rendelkező, tanárként dolgozó női elkövetővel szemben, akinek a jövedelmi viszonyai nem ismertek, szintén 1.000 Ft-ban határozták meg az egynapi tételnek megfelelő összeget. Debrecen Bpk. 47/2019. Bármennyire is alulfizetettnek érzik magukat a pedagógusok, mégsem gondolhatjuk, hogy ők a társadalom igen szegény és legkevesebbet kereső rétegéhez tartoznak.

⁵³ Btk. 50. § (4) bekezdés.

⁵⁴ Kifejezetten népszerű például a Hajdúszoboszlói Járásbíróság gyakorlatában.

⁵⁵ FÜLÖP Ágnes: A közlekedési bűncselekmények szankciói. *Belügyi Szemle*, 2005/4, 53–64.

⁵⁶ Btk. 55. § (2) bekezdés.

⁵⁷ HORNYÁK Szabolcs: Kérdések a járművezetéstől eltiltás köréből. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 2018, 448.

tották meg. Az abszolút büntetés kiszabási szabály bevezetésekor *Mészáros Ádám* egyik tanulmányában nagyon szemléletesen tette fel a kérdést, hogy vajon különös méltánylást érdemlő esetnek fog-e minősülni a város gyér forgalmú közterületén megvalósuló, igen enyhe befolyásoltság állapotában lévő, kifogástalan életvezetésű vádlott bűncselekménye.⁵⁸ S míg a feltett kérdésre a szerző szerint a büntetés céljának szem előtt tartásával *igennel* kell majd válaszolni, addig a megvizsgált akták alapján a gyakorlat válasza erre a kérdésre egyértelműen a *nem*.

Az egyetlen eset, amelyben a bíróság elfogadta a különös méltánylást érdemlő okot, a Berettyóújfalui Járásbíróság gyakorlatában történt. A daganatos megbetegedésben szenvedő idősebb vádlott esetén elsősorban a kezelésekre történő utazás miatt tekintett el a bíróság a járművezetéstől eltiltás kötelező alkalmazásától.⁵⁹ Az eset érdekessége ugyanakkor, hogy a különös méltánylást érdemlő körülményt az ügyész javaslatára fogadták el. Amennyiben csak a vádlott, vagy védője kérte a különös méltánylást érdemlő helyzet figyelembevételét, – ügyészi jóváhagyás, felhatalmazás hiányában – a bíróság azt minden esetben elutasította.

A BKv. 38 szerint mellőzhető az eltiltás olyan esetekben, amikor váratlan, méltányolható ok kényszeríti az akolholt fogyasztó személyt, hogy járművet vezessen (például sürgős orvosi segítség kérése vagy nyújtása, egyéb szolgálati vagy esetleg családi kötelezettség). Nem fogadta el a bíróság annak a vádlottnak az érveit, aki az esti órákban gyógyszertárba igyekezett, hogy beteg gyermekének gyógyszert vegyen, mivel a patika gyalog is megközelíthető lett volna. Szintén nem volt elfogadható, amikor a terhelt beteg gyermekét vitte kórházba vagy magának ment gyógyszerért a patikába.⁶⁰ Nem tekinthető különös méltánylást érdemlő helyzetnek az orvos azon érvelése, aki egy rokon beteg gyermek lázas állapotára hivatkozva ült autóba,⁶¹ s annak a vőlegénynek sem sikerült mentesülnie az eltiltás alól, aki a lakodalomból a mellkasi fájdalmakkal küzdő szívbeteg édesapjának gyógyszert akart vinni.⁶² A vádlottak több esetben hivatkoztak arra is eredménytelenül, hogy hozzátartozóikat kellett szállítaniuk, és ez másképp nem volt megoldható, illetve sok esetben arra sem hivatkoztak sikerrel, hogy az eltiltás miatt elveszítik munkájukat.

A járművezetéstől eltiltás időtartama is a bűncselekmény tárgyi súlyától és az elkövető veszélyességétől függően alakul. A kiszabott határozott időtartamú járművezetéstől eltiltás legkisebb mértéke 1 hónap,⁶³ míg legmagasabb mértéke 7 év a vizsgált 209 ügyben.⁶⁴ Az esetek 54%-ban 1 év alatti tartamban szabták ki a járművezetéstől eltiltást, míg 28%-ban 1 év és 2 év közötti időtartamban állapította meg annak mértékét a bíróság. Az esetek 12,3%-ban 2 év fölötti a járművezetéstől eltiltás időtartama. Végleges eltiltásra az ügyek 2,8%-ában, összesen 6 esetben került sor. Végleges eltiltást elsősorban akkor szabott ki a bíróság, amikor az elkövető életviteléből a bűnisméltés veszélyére lehetett következtetni. Olyan vádlottakról volt

⁵⁸ Mészáros Ádám: Az ittas járművezetés egyes kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 2014/1, 167.

⁵⁹ Berettyóújfalui 3. B. 88/2019.

⁶⁰ Debrecen, 63. B. 996/2018., Debrecen B. 912/2018., Debrecen 5. B. 1372/2018., Berettyóújfalui B. 208/2018.

⁶¹ Debrecen, B. 1194/2018.

⁶² Debrecen B. 631/2019.

⁶³ Debrecen 65. B. 1013/218.

⁶⁴ Debrecen B. 378/2019.

ezekben az esetekben szó, akiket már ittas vezetés miatt többször felelősségre vontak, vagy alkoholfüggők voltak. Egy esetben az idős terhelttel szemben életkorára tekintettel állapította meg a bíróság, hogy már fizikailag alkalmatlan a vezetésre.⁶⁵

7. táblázat. A járművezetéstől eltiltás időtartam szerinti megoszlása – esetszám, százalék

1–6 hónap	46	22,1%
7–12 hónap	71	34,1%
1–2 év	59	28,4%
2–3 év	18	8,7%
3–4 év	2	1,0%
4–5 év	4	1,9%
5 év fölött	2	1,0%
végleges	6	2,9%
Összesen	208	100,0%

Az esetek nagy részében az elítéltek a járművezetéstől eltiltás szankcióját és különösen annak mértékét tartották magukra nézve sérelmesnek. A jogorvoslati kérelmek leggyakoribb indoka is ezzel kapcsolatos. A vádlottak hivatkoztak arra, hogy mennyire megnehezült az életük a járművezetéstől eltiltás miatt. Többen elveszítették munkájukat (sofőr, futár, gépjavító, utazó ügynök stb.), megnehezült a munkába járás és ingázás is tömegközlekedéssel. Nem is beszélve a családi életre gyakorolt negatív hatásairól, amikor kiskorú gyermekek, vagy éppen idős beteg hozzátartozók szállítását kellene megoldani. Az akták alapján úgy tűnik, hogy sok esetben más szankciók nélkül pusztán a járművezetéstől eltiltás önálló alkalmazása is megfelelő büntetés lenne a terhelteknek a büntetési célok eléréséhez. Ehhez képest kizárólag a Püspökladányi Járásbíróság gyakorlatában találkozunk két olyan esettel, amikor önálló szankcióként 4 hónap közötti járművezetéstől eltiltást szabtak ki.

De létezik a fentiekkel ellentétes tapasztalat is, hiszen van olyan elkövetői kör, akivel szemben a járművezetéstől eltiltás büntetés teljesen hatástalan, és a büntetési célokat egyáltalán nem érhetjük el vele. Ez a megállapítás kifejezetten arra a – körülbelül 10%-os arányt képviselő – elkövetői körre vonatkozik, akik vezetői engedély hiányában vagy eltiltás hatálya alatt vezettek ittasan. Gyanítható, hogy ezeknél az elkövetőknél, – akiket eddig sem tartott vissza a vezetésről az a tény, hogy nem rendelkeznek vezetői engedéllyel – egy ismételt, hosszabb időtartamú, vagy akár végleges hatályú járművezetéstől eltiltás sem fog megnyugtató megoldást jelenteni.⁶⁶ Sajnálatos, hogy még olyan eset is van a vizsgált ügyek között, amelyikben a végleges eltiltás hatálya alatt álló elkövetőt újra véglegesen eltiltotta a bíróság

⁶⁵ Hajdúszoboszló 6.B. 98/2018., Hajdúszoboszló 6.B. 5/2018., Hajdúszoboszló 1.B.50/2018., Berettyóújfalu B.25/2019., Hajdúböszörményi Járásbíróság B.188/2018.

⁶⁶ Debrecen B. 920/2018., Hajdúböszörmény B. 130/2019. Debrecen B. 378/2019.

a járművezetéstől.⁶⁷ Ez fölveti azt a logikai kérdést is, hogy vajon eltiltható-e az elítélt olyan jogok gyakorlásától, amelyekkel már egyébként sem rendelkezik, vagy ez elvi hiba. Hiszen például az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a Btk. 45. § (7) bekezdésébe egy hasonló ellentmondás feloldására került be, hogy ha a korábbi életfogytig tartó szabadságvesztést még nem hajtották végre, az ismételten kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés nem hajtható végre.

Úgy tűnik, a fenti probléma országos szinten tapasztalható, hiszen a jogalkotó igyekezett a tettek mezejére lépni, és a 2021. évi XXXI. törvény 61. §-a értelmében, új bűncselekményként bekerült a Btk.-ba a „járművezetés az eltiltás hatálya alatt.” Az új tényállással a kriminalizáció jegyében a jogalkotó azokat az eseteket szankcionálja, amelyekben a járművezetéstől eltiltás hatálya alatt az elkövető az eltiltás érvényesülési körébe tartozó járművet vezet. A törvény szigorúbban rendeli büntetni azt az elkövetőt, akit büntetőeljárás keretében tiltottak el a járművezetéstől. Az eddig szabálysértésként szabályozott magatartásnak a bűncselekménnyé emelésével a jogalkotó célja a szigorúbb és hatékonyabb fellépés ezzel az elkövetői körrel szemben. A törvényjavaslat indokolása értelmében ugyanis nem tolerálható, hogy olyanok is részt vegyenek a forgalomban, akiket személyükben rejlő okok miatt a hatóság járművezetéstől eltiltott. Az ittas vezetés és a járművezetés eltiltás hatálya alatt bűncselekmények tehát 2021. május 14-től egymással halmazatban állnak, és a bíróságoknak ilyen esetekben halmazati büntetést kell kiszabniuk. Az azonban természetesen a jövő kérdése, hogy az új tényállás képes lesz-e a célját betölteni, s mennyiben jelent hatékonyabb eszközt a bűncselekmény elkövetésétől való visszatartásban.

6. Az elbírálási formákról – büntetővégzés vs. tárgyalás

A kutatás során 46 olyan ügyet találtam, melyekben a büntetővégzés meghozatala után tárgyalás tartását kérték. Ezeknek a tárgyalásoknak az eredménye támpont lehet a védők részére, elsősorban annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy érdemes-e időt és energiát fektetni abba, hogy megpróbálkozzanak a speciális jogorvoslati lehetőséggel. Korábban a szabadságvesztéssel és elzárással zárult ügyek kapcsán már bemutattam négy olyan esetet, amelyben tárgyalás tartását kérték; közérdekű munka kiszabása esetén egy ügyben sem került sor tárgyalás tartására, míg 42 olyan eset volt, amikor pénzbüntetés kiszabása és természetesen járművezetéstől eltiltás miatt került sor a büntetővégzés után tárgyalás tartására. A továbbiakban ennek az utóbbi 42 esetnek a rövid elemzésére szorítkozom.

Az alábbi (8.) táblázat a tárgyalástartás eredményességét mutatja. Jelen esetben eredményesség alatt a terhelt szemszögéből történő eredményességet értem, amikor az eredetileg kiszabott szankciót mérsékeltek a tárgyaláson. Nem tekinthető eredményesnek a terhelt szemszögéből a tárgyalás, amennyiben a kiszabott szankciót a bíróság változatlanul fenntartja. Előfordulhat természetesen olyan eset is, – amikor az ügyész kéri a tárgyalás tartását – hogy a büntetővégzésben kiszabott

⁶⁷ Berettyóújfalú B. 25/2019.

szankciót szigorítja a bíró. A részben eredményes kategórián azt értem, amikor a szankciót csak részben mérsékeltek, például csak a pénzbüntetést, vagy csak a járművezetéstől eltiltás mértékét csökkentette a jogalkalmazó, vagy egyiket sem, de részletfizetést engedélyezett, s valamely más szankció tekintetében pedig szigorításra került sor.

8. táblázat. A tárgyalástartás eredményessége (esetszám)

Büntetővégzés után tárgyalás tartásának eredménye	
eredményes	22
nem eredményes	8
szigorítás	8
részben eredményes	4
összesen	42
Az eredményes és részben eredményes kategórián belül	
részletfizetési kedvezmény	12
napi tételek száma csökken	9
egynapi tételnek megfelelő összeg csökken	11
járművezetéstől eltiltás tartama csökken	8
kategóriára történő eltiltást szab ki a bíróság	3
A szigorítás és részben eredményes kategórián belül	
járművezetéstől eltiltás mértéke nőtt	9
a napi tétel nőtt	3
a részletfizetés szabályai szigorodtak	3

Megállapítható, hogy az ügyek 52,38%-ában sikeres volt a tárgyalás tartása iránti kérelem, s amennyiben még a fenti elzárás és szabadságvesztés adatait is hozzá számítjuk, akkor ez az arány kicsivel ugyan, de még magasabb. A kutatás során nyilvánvalóvá vált, hogy a vádlott személyi körülményeivel kapcsolatos információkat szívesebben és részletesebben osztja meg a bíróval, mint a nyomozóhatóság tagjával.⁶⁸ Nagy meglepetést ez a tény nem okoz, a terheltek még mindig jobban megbíznak a független és pártatlan bíróban, mint a nyomozóhatóság tagjaiban. Az elkövető személyi körülményeinek a jobb megismerése vagy legalább feltárása érdekében érdemes tehát a tárgyalási formát választani. A tapasztalat az, hogy nagyon sokszor kizárólag a tárgyaláson beszél a terhelt magánéleti problémákról, betegségekről, a bűncselekmény motívumairól, és ezek segítenek a bírónak egy sokkal inkább individualizált szankció meghatározásában. Nem meglepő, hogy az aktában szereplő terhelt, amikor a bíróság előtt megjelenik, önálló individuummá, személyiséggé

⁶⁸ Voltak olyan ügyek is, amelyekben a terhelt a nyomozás során egyáltalán nem nyilatkozott személyi körülményeire, majd a tárgyaláson a bíró előtt hajlandó volt a büntetés kiszabási tényezőket érintő kérdésekre válaszolni.

válík, és az esetek nagy részében ennek számottevő hatása van a büntetés kiszabási folyamatra. Amennyiben tehát a védő úgy ítéli meg, hogy az elkövető személyiségével kapcsolatos szempontokat a büntetővégzésben nem vette, vagy nem kellő súllyal vette figyelembe a bíróság, s a terhelt pozitív személyiségjegyei remélhetőleg befolyásolhatják a büntetés kiszabási folyamatot, akkor mindenképpen érdemes tárgyalás tartását kérni.